

Kostěná a parohová industrie ve středověku

1. úvod
2. technologie výroby
3. dochované artefakty
4. závěr
5. použitá literatura

1. kostěná a parohová industrie patří mezi nejčastěji a nejlépe dochované organické artefakty, mezi další můžeme zařadit např. dřevo, kůži, textilie, které se zachovávají v daleko menším počtu. I kosti a paroží však potřebují pro zachování vhodné úložné poměry. Výrobky z kostí a parohu lze nalézt ve fondu archeologických artefaktů už od paleolitu.
2. technologii výroby této industrie se věnovala celá řada badatelů, nejpodrobněji V. Hrubý (1957). Materiál se zpracovával přímo, nebo po předchozí úpravě. Kosti i paroží procházely před samotným zpracováním měkčením, uvažuje se o použití louhu, který se při pokusech ukázal jako ne příliš účinný, nebo máčení v rozdrceném šťovíku, to se jeví jako nejúčinnější.
Z dochovaných nástrojů z dílen na opracování parohu a kosti nepřinesli ucelený soubor nářadí používaného řezbáři. K základnímu dělení kosti se daly použít nástroje jako dláto, nůž, sekera, pilka.
K dalšímu opracování se používalo pilníků a rašplí, k provrtávání výrobků pak vrtáků, k rytí rýh kružidel a rydel, není vyloučené další používání nástrojů pro jiné účely, např. pilky pro úpravy dřeva nebo jiných měkkých materiálů.
Samotné zpracování probíhalo v několika krocích, prvním bylo příčné dělení materiálu nožem, sekáním nebo pilkou. Dalším krokem bylo z vytvořeného špalíčku vytvořit destičky pro další opracování. To se dalo dělat opět buď štípáním, sekáním, nebo řezáním. Následovalo opracování povrchu destičky, hrubější dlátem nebo nožem, jemnější pak rašplí a pilníkem. Jedním z posledních kroků bylo zdobení a finální úprava, při výrobě předmětů sestávající z více částí následovalo ještě nýtování.
3. spektrum dochovaného materiálu je opravdu široké, od počáteční suroviny přes výrobní odpad, polotovary až po finální výrobky. Podle Slivka (1983) lze výrobky z kosti a parohu rozdělit do následujících oblastí: ozdoby a toaletní předměty, součásti militarií, hrací potřeby.
Ozdoby a toaletní potřeby- v této skupině lze vyčlenit podskupiny jako spínadla oděvu, součásti garnitur opasků, kostěné jehlice, korálky, kostěné kroužky, hřebeny, ozdoby s funkcí amuletů, a jiné ozdoby
Součásti militarií- lze tu najít kostěné obložení reflexních luků, obložení jílců mečů, tesáků a nožů, kostěné součásti kuší měli spíše ozdobný charakter stejně jako součásti pochev k mečům
Hrací potřeby- tato skupina artefaktů je asi nejméně početná, nálezy pocházejí především z hradního a městského prostředí, jedná se především o hrací kostky, které rozdělujeme na pravidelné a nepravidelné, další podskupinou jsou hrací terče „žetony“ používané k deskovým hrám, jako dáma a mlýn, tyto byly nejčastěji parohové a zdobené po jedné straně. Kostěných nebo parohových šachových figurek se v našem prostředí nezachovalo mnoho, jejich nálezy jsou dosti ojedinělé, do této

kategorie mohou patřit ještě ojediněle nalézané kostěné předměty interpretované jak hračky.

Další skupinu představují kostěné alofony, hudební nástroje v podobě děrovaných i neděrovaných píšťalek a vábniček.

Další skupinou kde docházelo k hojnému využití kostěného materiálu, byly brusle a podložky saní tzv. sanice.

4. je třeba podotknout, že si kost i paroh pro svoji snadnou dostupnost a opracovatelnost nadále uchovávají své postavení v rámci používaných materiálů i ve středověku, kostěné potřeby mohou být nahrazovány dřevěnými a naopak (např. šachové figurky, hřebeny...) vzhledem k častému dochování fragmentů předmětů může být interpretace často nejasná a složitá.

5. použitá literatura:

Kaván J., 1980: Technologie zpracování parohové a kostěné suroviny. AR XXXII, 280-304

Slivka M., 1983: Výrobky z kosti a parohu na Slovensku z obdobia středověku. AH 8, 327-346